

การประยุกต์ใช้นโยบายศาสตร์ในบริบทสังคมไทย*

APPLICATION OF POLICY SCIENCE IN THE THAI SOCIAL CONTEXT

เบญจวรรณ เขียวเขิน

Benjawan Keawkhern

บริษัท 321 ไพรม์ เอสเตท จำกัด

321 Prime Estate Company Limited

Corresponding Author E-mail: benjawan.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาแนวคิดและทฤษฎีหลักในศาสตร์ด้านนโยบาย ตลอดจนวิเคราะห์การประยุกต์ใช้แนวคิดเหล่านั้นในบริบทของประเทศไทย โดยใช้กรอบวิเคราะห์จากทฤษฎี และการวิเคราะห์เชิงเหตุผล พบว่า การดำเนินนโยบายในประเทศไทย มีช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับปฏิบัติ ระบบราชการขาดความยืดหยุ่น ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูล ความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย และการขาดระบบประเมินผลที่เป็นระบบ แนวทางการพัฒนาประกอบด้วย 5 มิติ 1. การพัฒนาฐานข้อมูลเชิงหลักฐาน 2. การเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วม 3. การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ 4. การจัดตั้งองค์กรนโยบายอิสระ และ 5. การปฏิรูประบบคุณธรรมในภาครัฐ เพื่อให้นโยบายศาสตร์ประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทไทย

คำสำคัญ: นโยบายศาสตร์; การประยุกต์ใช้; บริบทสังคมไทย

Abstract

This academic article aims to study the main concepts and theories in policy science and analyze the application of these concepts in the context of Thailand. Using the framework of analysis from theory and rational analysis, it was found that policy implementation in Thailand has a gap between theory and practice. The bureaucracy lacks flexibility, there is inequality in access to information, policy discontinuity, and the lack of a systematic evaluation system. The development guidelines consist of 5 dimensions: 1. Development of evidence-based databases, 2. Strengthening of participation

* Received May 30, 2025; Revised February 9, 2026; Accepted February 19, 2026

mechanisms, 3. Development of learning organizations, 4. Establishment of independent policy organizations, and 5. Reform of the ethics system in the public sector. In order for applied policy science to be effective in the Thai context.

Keywords: Policy Science; Application; Thai Social Context

บทนำ

ศาสตร์ด้านนโยบาย (Policy Science) ได้กลายเป็นองค์ความรู้ที่มีบทบาทสำคัญในการออกแบบ การกำหนด และการประเมินนโยบายสาธารณะในยุคที่ปัญหาสาธารณะมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันในหลากหลายมิติ ตั้งแต่ปัญหาเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและวิกฤติสาธารณสุขโลก รัฐบาลและองค์กรสาธารณะจำเป็นต้องใช้เครื่องมือทางวิชาการในการวิเคราะห์เชิงนโยบายเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Dye, 2017) ศาสตร์ด้านนโยบายเริ่มเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในช่วงทศวรรษ 1950 ได้มีนักวิชาการอย่าง Lasswell (1951) เสนอแนวคิดที่ว่า ศาสตร์ด้านนโยบายควรเป็นศาสตร์แบบสหวิทยาการที่เน้นการเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางการเมือง เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาและจริยศาสตร์ เพื่อสร้างระบบการตัดสินใจเชิงนโยบายที่มีเหตุผลและเป็นธรรม จากนั้นศาสตร์ด้านนโยบายได้พัฒนาแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญจำนวนมาก อาทิ โมเดลเชิงเหตุผล (Rational Model), ทฤษฎีกระแสสามสาย (Multiple Streams Framework) และกรอบแนวร่วมสนับสนุนนโยบาย (Advocacy Coalition Framework) ซึ่งช่วยให้นักวิชาการและผู้กำหนดนโยบายสามารถวิเคราะห์กระบวนการนโยบายในหลากหลายบริบทได้อย่างมีระบบ (Sabatier & Weible, 2014; Kingdon, 2011)

การเรียนรู้เชิงนโยบาย (Policy Learning) เป็นอีกหนึ่งแนวคิดสำคัญที่ได้รับ ความสนใจจากนักวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจว่าเหตุใดนโยบาย บางอย่างจึงประสบความสำเร็จในขณะที่นโยบายอื่น ๆ กลับล้มเหลว การศึกษาของ Bennett & Howlett (1992) ได้เสนอกรอบแนวคิดที่สำคัญในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เชิงนโยบาย โดยการตั้งคำถามพื้นฐานสามประการ คือ ใครเป็นผู้เรียนรู้ เรียนรู้อะไร และเกิดผลกระทบอย่างไรต่อนโยบายที่ตามมา ซึ่งช่วยให้สามารถวิเคราะห์ความซับซ้อนของกระบวนการเปลี่ยนแปลงนโยบายได้อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ศาสตร์ด้านนโยบายจะมีรากฐานจากบริบทของสังคมตะวันตกที่มีระบบสถาบันเข้มแข็ง และวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่มั่นคง แต่การนำแนวคิดเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย กับพบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญหลายประการ ได้แก่

ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายจากการเปลี่ยนรัฐบาล การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ยังจำกัด การตัดสินใจเชิงนโยบายที่ขาดการอ้างอิงจากข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ และระบบราชการที่มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจและลำดับชั้น ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการสร้างนวัตกรรมเชิงนโยบายในระยะยาว (Fung, 2006; Head, 2010) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้นโยบายสาธารณะในประเทศไทยมีช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ และไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

จากปัญหาและข้อจำกัดดังกล่าว บทความวิชาการนี้จึงมุ่งศึกษาประเด็นสำคัญ 3 ประการ ประการแรก การวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีหลักในศาสตร์ด้านนโยบายที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการนโยบายในบริบทไทย โดยเฉพาะทฤษฎีกระแสสามสาย กรอบแนวร่วมสนับสนุนนโยบาย และกรอบการวิเคราะห์สถาบันและการพัฒนา ประการที่สอง การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้นโยบายศาสตร์ในบริบทสังคมไทย โดยวิเคราะห์ความไม่เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ โครงสร้างระบบราชการ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูล และการขาดกลไกการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และประการที่สาม การนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการนโยบายให้มีความเป็นระบบ โปร่งใส และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมไทย

บทความวิชาการนี้คาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์สำคัญหลายประการ ประการแรก เป็นการสร้างองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีนโยบายศาสตร์กับบริบทสังคมไทย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อนักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจด้านนโยบายสาธารณะในการทำความเข้าใจกระบวนการนโยบายอย่างเป็นระบบ ประการที่สอง เป็นแนวทางในการพัฒนาขีดความสามารถของข้าราชการและผู้ปฏิบัติงานด้านนโยบายในการออกแบบวิเคราะห์ และประเมินนโยบายสาธารณะให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประการที่สาม เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปสู่การปฏิรูปกระบวนการนโยบายของประเทศไทยให้มีความโปร่งใส มีการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง และประการสุดท้าย เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงนโยบาย และการสร้างระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นรัฐสมรรถนะสูงในระยะยาว

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายศาสตร์

นโยบายศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษากระบวนการกำหนด การดำเนินงานและการประเมินผลนโยบายอย่างเป็นระบบ โดยแนวคิดทฤษฎีนโยบายของ Howlett et al. (2009) อธิบายว่า การพัฒนานโยบายประกอบด้วย 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การกำหนดปัญหา

การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ การดำเนินนโยบาย และการประเมินผล ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงของแต่ละขั้นตอนในการขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

ทฤษฎีกระแสสามสายของ Kingdon (2011) อธิบายว่า การเกิดขึ้นของนโยบายขึ้นอยู่กับกระบวนการบรรจบกันของกระแสปัญหา กระแสทางเลือกนโยบาย และกระแสการเมืองในช่วงเวลาที่เหมาะสม ซึ่งเรียกว่า ช่วงเวลาเปิดโอกาส โดยมีผู้ผลักดันนโยบายเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงกระแสทั้งสามเข้าด้วยกัน เพื่อผลักดันให้ประเด็นสาธารณะเข้าสู่วาระนโยบายได้สำเร็จ

กรอบแนวร่วมสนับสนุนนโยบายของ Sabatier & Weible (2014) มีมุมมองว่าการเปลี่ยนแปลงนโยบายเกิดจากการแข่งขันระหว่างกลุ่มที่มีความเชื่อและผลประโยชน์แตกต่างกัน ภายใต้ระบอบย่อยนโยบายเดียวกัน โดยความเชื่อระดับลึกและเหตุการณ์ภายนอกมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงของนโยบายในระยะยาว

ทฤษฎีสมดุลไม่ต่อเนื่องของ Baumgartner et al. (2009) อธิบายว่า นโยบายมักมีความเสถียรต่อเนื่องเป็นเวลานาน และจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาสำคัญ เนื่องจากข้อจำกัดในการประมวลผลข้อมูลของระบบการเมือง เมื่อประเด็นหนึ่งได้รับความสนใจในระดับสูง จึงอาจนำไปสู่การปรับเปลี่ยนนโยบายครั้งใหญ่ในระยะสั้น

แนวคิดการเรียนรู้เชิงนโยบายของ Bennett และ Howlett (1992) อธิบายว่า ผู้กำหนดนโยบายสามารถพัฒนานโยบายผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีตหรือจากบริบทอื่น โดยการเรียนรู้อาจเกิดขึ้นในด้านเทคนิค การเมือง หรือเชิงแนวคิด ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงาน การเปลี่ยนแปลงองค์กร และการยกระดับคุณภาพของนโยบายในระยะยาว

สรุปได้ว่า ความสำคัญของทฤษฎีเหล่านี้ ทฤษฎีแต่ละตัวให้มุมมองที่แตกต่างกันในการทำความเข้าใจนโยบาย เน้นเวลาและโอกาส เน้นความขัดแย้งและการแข่งขันเน้นรูปแบบการเปลี่ยนแปลงเน้นบริบทและสถาบัน เน้นการปรับปรุงและพัฒนา การใช้ทฤษฎีเหล่านี้ร่วมกันจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์และทำความเข้าใจนโยบายได้อย่างรอบด้านและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีประโยชน์ต่อนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานด้านนโยบายสาธารณะ

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายศาสตร์ในบริบทสังคมไทย

แม้ว่าทฤษฎีด้านนโยบายศาสตร์จำนวนมากจะมีรากฐานมาจากบริบทตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตก แต่การนำทฤษฎีเหล่านั้นมาใช้ในประเทศไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงโครงสร้างทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป ทั้งในแง่ของพลวัตเชิงอำนาจ ระบบราชการแบบรวมศูนย์และบทบาทของระบบอุปถัมภ์ที่ยังคงฝังรากลึกในกลไกรัฐและสังคมไทย

1. ระบบราชการและแนวนโยบายแบบบนลงล่าง (Top-Down Approach) บริบทของนโยบายสาธารณะในประเทศไทยยังคงแสดงลักษณะของระบบราชการแบบรวมศูนย์ (Centralized Bureaucracy) ซึ่งส่งผลให้นโยบายจำนวนมากถูกกำหนดจากส่วนกลาง โดยรัฐราชการเป็นหลัก โดยเฉพาะในกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ที่มีอำนาจทั้งในการออกแนวนโยบายและการปฏิบัติ ทำให้เกิดแนวโน้มของนโยบายแบบบนลงล่างที่มีความสำคัญกับการดำเนินนโยบายตามกรอบแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า มากกว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษาของ Suebvises (2024) ชี้ให้เห็นว่าการครอบงำที่ยาวนานของระบบราชการส่วนท้องถิ่นที่รวมศูนย์สูงและขาดประสิทธิภาพในประเทศไทย ได้นำไปสู่การที่นักวิชาการและผู้กำหนดนโยบายพิจารณาการกระจายอำนาจการตัดสินใจขององค์กรและการสร้างบรรยากาศแห่งความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นมาตรการสำคัญในการปรับปรุงประสิทธิภาพภาคสาธารณะระดับท้องถิ่น ภายใต้แนวทางนี้ ทฤษฎีเชิงกระบวนการ เช่น Policy Cycle จึงยังคงได้รับการประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในเชิงการบริหารแผนงานภาครัฐ อย่างไรก็ตาม การใช้โมเดลนี้ในบริบทไทยจำเป็นต้องตระหนักถึงข้อจำกัดด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมซึ่งยังไม่เข้มแข็งในหลายภาคส่วน

2. ระบบอุปถัมภ์และการเมืองเชิงเครือข่าย อีกลักษณะเฉพาะของการกำหนดนโยบายในสังคมไทยคือบทบาทของระบบอุปถัมภ์ และกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอำนาจแฝงในการผลักดันวาระเชิงนโยบาย ผ่านช่องทางที่ไม่เป็นทางการ อาทิ กลุ่มการเมืองข้าราชการระดับสูง และกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ลักษณะเช่นนี้สะท้อนความเหมาะสมของแนวคิดเชิงตัวแสดง โดยเฉพาะ Advocacy Coalition Framework (ACF) ที่อธิบายว่าแนวร่วมของกลุ่มผู้มีความเชื่อหรือผลประโยชน์ร่วมกันสามารถมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย แม้ในบริบทที่ไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างเต็มรูปแบบ (Sabatier & Weible, 2014) ในกรณีประเทศไทย การศึกษาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายภาคประชาสังคมสามารถใช้กลไกแนวร่วมเพื่อผลักดันนโยบาย โดยการให้สิทธิพลเมืองในการเสนอร่างกฎหมายและการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นตัวอย่างของการใช้พลังทางสังคมในการสร้างพื้นที่ใหม่ทางนโยบาย การจัดตั้งสภาสุขภาพแห่งชาติ (National Health Assembly) ถือเป็นแบบอย่างของกลไกการมีส่วนร่วมที่ผสมผสานองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักฐานจากชุมชนวิทยาศาสตร์ การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม และการตัดสินใจผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งในบริบทไทยเรียกว่า สามเหลี่ยมที่เคลื่อนไหวย้ายภูเขา

3. ความสำคัญของบริบทท้องถิ่นและแนวคิดเชิงบริบท ด้วยความหลากหลายของโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย การพัฒนา

นโยบายที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอิงบริบทท้องถิ่นเป็นสำคัญ ทฤษฎีที่สะท้อนความซับซ้อนและการบรรจบกันของปัจจัยหลายด้าน เช่น Multiple Streams Framework (MSF) จึงมีความเหมาะสมในการอธิบายสถานการณ์นโยบายในประเทศไทย โดยเฉพาะในกรณีที่มีความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือวิกฤตการณ์ เช่น การปฏิรูประบบราชการหลังปี 2540 หรือการเกิดโรคระบาดโควิด-19 ซึ่งก่อให้เกิดหน้าต่างโอกาสทางนโยบายที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างในบางด้าน (Kingdon, 2011)

4. การพัฒนาทฤษฎีนโยบายศาสตร์ในบริบทไทย จากการศึกษานักวิชาการไทยจำนวนหนึ่งได้เสนอว่าการพัฒนาทฤษฎีนโยบายศาสตร์ในประเทศไทยควรมีการต่อยอดเชิงทฤษฎีที่สะท้อนลักษณะเฉพาะของสังคมไทย เช่น แนวคิดเรื่อง รัฐราชการพัฒนา (Developmental Bureaucratic State) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอุปถัมภ์ และการกำหนดนโยบายแบบไฮบริด (Hybrid Policy Model) ซึ่งผสมผสานลักษณะของบนลงล่างและล่างขึ้นบนไว้ด้วยกัน การศึกษาเกี่ยวกับระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของไทยแสดงให้เห็นว่า การให้สิทธิพลเมืองในการเสนอร่างกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ ทำให้ตัวแทนภาคประชาสังคมสามารถแทรกบทบัญญัติเกี่ยวกับเสียงและความรับผิดชอบเข้าไปในข้อความทางกฎหมายที่ได้รับการรับรองภายใต้พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาทฤษฎีนโยบายศาสตร์ในบริบทไทยจึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลระหว่างการกำหนดนโยบายแบบบนลงล่างกับการมีส่วนร่วมจากล่างขึ้นบน การพัฒนาภาคการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมและโครงสร้างสังคมไทย การเสริมสร้างความโปร่งใสและความรับผิดชอบในกระบวนการนโยบาย การพัฒนาขีดความสามารถของระบบราชการในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

ปัญหาทฤษฎีนโยบายศาสตร์กับการประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมไทย

แม้ทฤษฎีนโยบายศาสตร์จะมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าอย่างมากในระดับนานาชาติทั้งในด้านแนวคิด ทฤษฎี และเครื่องมือในการวิเคราะห์ แต่การประยุกต์ใช้ในบริบทของสังคมไทยกลับเผชิญกับข้อจำกัดและอุปสรรคหลายประการ ซึ่งทำให้การนำนโยบายไปใช้จริงไม่ได้ผลตามที่คาดหวังไว้ หรือไม่สามารถสร้างผลกระทบในทางสาธารณะได้อย่างยั่งยืน

1. ทฤษฎีกับการปฏิบัติไม่เชื่อมกัน ช่องว่างระหว่างองค์ความรู้เชิงวิชาการกับการประยุกต์ใช้จริงในภาครัฐยังกว้างมาก โดยเฉพาะในขั้นตอนการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจซึ่งยังอาศัยอำนาจตามลำดับชั้นมากกว่าข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ (Head, 2010) ซึ่งให้เห็นว่า การนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาใช้ในการกำหนดนโยบายเผชิญกับอุปสรรคทั้งในแง่ของความเทคโนโลยีที่ให้ความสำคัญกับความแม่นยำเชิงปริมาณและความเชี่ยวชาญทางเทคนิคมากกว่ารูปแบบอื่นของความรู้ และการต่อต้านการมีส่วนร่วมอย่าง

ครอบคลุมในการปฏิรูป ส่งผลให้การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติเกิดความล่าช้า หรือถูกต่อต้านจากภาคประชาชนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

2. ระบบราชการและวัฒนธรรมอำนาจนิยม โครงสร้างของรัฐไทยยังคงยึดโยงอยู่กับระบบราชการรวมศูนย์ที่เน้นลำดับชั้นและอำนาจในการควบคุมมากกว่าการมีส่วนร่วมและความยืดหยุ่น (Suebvises, 2024) ซึ่งให้เห็นว่า การครอบงำที่ยาวนานของระบบราชการที่รวมศูนย์สูงและขาดประสิทธิภาพในประเทศไทย ได้ถูกระบุโดยนักวิชาการหลายคนว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ลดความกระตือรือร้นในการทำงานของพนักงานรัฐ และเพิ่มความแปลกแยกโดยการจำกัดความเป็นอิสระและความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นอำนาจนิยมนี้ทำให้กระบวนการกำหนดนโยบายมีลักษณะปิด และมักไม่เปิดโอกาสให้มีการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคประชาสังคมหรือชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับปัญหาเชิงพื้นที่

3. ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลและการมีส่วนร่วม แม้จะมีการส่งเสริมแนวคิดประชาธิปไตยเชิงนโยบาย (Policy Democracy) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายมากขึ้น แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการศึกษา ส่งผลให้กลุ่มคนชายขอบหรือประชาชนในพื้นที่ห่างไกลไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการกำหนดนโยบายได้อย่างเท่าเทียม การศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพแห่งชาติ (National Health Assembly) ของไทยพบว่า แม้จะมีกลไกการมีส่วนร่วม แต่ความท้าทายที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วนคือความเชื่อมโยงที่อ่อนแอต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติจริงและคำถามเกี่ยวกับความเป็นตัวแทนของผู้แทนสุขภาพแห่งชาติต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของตน (Rasanathan et al., 2011)

4. ความไม่ต่อเนื่องและความไม่มั่นคงของนโยบาย นโยบายในสังคมไทยมักถูกกำหนดตามกระแสการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาล ซึ่งส่งผลให้เกิดความไม่ต่อเนื่องและความไม่มั่นคงของนโยบาย การวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองไทยในช่วงปี 2567-2568 แสดงให้เห็นถึงความไม่มั่นคงทางการเมืองที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องของนโยบาย ตัวอย่างจากการศึกษาล่าสุดชี้ให้เห็นว่า ความไม่มั่นคงทางการเมืองอาจส่งผลต่อความพยายามของไทยในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ ซึ่งปัจจุบันกำลังเผชิญกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่อ่อนแอและภาษีศุลกากรที่กำลังจะมาถึง และหากไม่มีหัวหน้ารัฐบาลที่มั่นคงความสามารถของไทยในการตอบสนองอย่างเด็ดขาดต่อแรงกดดันทางเศรษฐกิจจากภายนอก เช่น ภาษีศุลกากรของสหรัฐฯ ที่อาจเกิดขึ้น จะถูกจำกัด

5. ขาดกลไกการประเมินผลและเรียนรู้เชิงนโยบาย การขาดระบบติดตามและประเมินผลนโยบายที่มีประสิทธิภาพทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่านโยบายใดได้ผลหรือไม่ได้ผล และเพราะเหตุใด กลไกการเรียนรู้เชิงนโยบาย (Policy Learning) จึงไม่เกิดขึ้น

อย่างแท้จริง ส่งผลให้นโยบายที่ผิดพลาดหรือไม่เหมาะสมยังคงถูกใช้อยู่โดยไม่มี การปรับปรุงหรือถอดบทเรียนอย่างเป็นระบบ Bennett & Howlett (1992) ได้ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้เชิงนโยบายเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนซึ่งต้องการการเตรียมกระบวนการที่สมดุล การให้ข้อมูลที่ เป็นข้อเท็จจริง และการรวมกลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย ซึ่งยังขาดหายไปในระบบนโยบายไทย

6. รัฐธรรมนูญไม่เอื้อต่อประชาธิปไตย ปัญหาเชิงโครงสร้างอีกประการหนึ่ง คือ กรอบรัฐธรรมนูญที่ถูกออกแบบมาเพื่อป้องกันระบบประชาธิปไตยที่มั่นคง การศึกษาล่าสุด ชี้ให้เห็นว่า กรอบรัฐธรรมนูญของไทยถูกจัดโครงสร้างอย่างเจตนาเพื่อป้องกันระบบ ประชาธิปไตยที่มั่นคง โดยให้อำนาจวุฒิสภาซึ่งแต่งตั้งโดยทหารมีอิทธิพลอย่างมากในการ เลื่อนนายกรัฐมนตรี การขาดความต่อเนื่องของนโยบายไม่เพียงแต่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ของนักลงทุน แต่ยังทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติและการเจรจาการค้าซับซ้อนขึ้น

สรุปได้ว่า ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรมทางการเมือง และกระบวนการ ที่ยังไม่เอื้อต่อการประยุกต์ใช้นโยบายศาสตร์ในสังคมไทยอย่างเต็มที่ การขาดความต่อเนื่อง ของนโยบายไม่เพียงแต่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน แต่ยังทำให้ "การนำนโยบายไป ปฏิบัติและการเจรจาการค้าซับซ้อนขึ้น" ดังนั้น หากต้องการให้การนำนโยบายศาสตร์มาใช้ จริงเกิดประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องพัฒนา กลไกการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงที่ให้ความสำคัญ กับการรวมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลายและเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง ระบบฐานข้อมูลเชิงนโยบายที่เข้าถึงได้ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลเชิง ประจักษ์ วัฒนธรรมราชการที่เปิดกว้างและยืดหยุ่นมากขึ้น ที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจ และความคิดสร้างสรรค์ของข้าราชการ กลไกการติดตามประเมินผลและการเรียนรู้เชิง นโยบาย ที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ การปฏิรูปโครงสร้างรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เอื้อต่อ ความมั่นคงและความต่อเนื่องของนโยบายประชาธิปไตย

การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ทฤษฎีนโยบายศาสตร์ในบริบทไทย

1. นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (ทฤษฎีกระแสสามสาย) เมื่อวิเคราะห์ นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าผ่านกรอบทฤษฎีกระแสสามสาย (Multiple Streams Framework) ของ Kingdon (2011) พบว่า นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคเกิดขึ้นได้ เพราะกระแสทั้งสามบรรจบกันในช่วงปี 2544-2545 อย่างสมบูรณ์ โดยกระแสปัญหา เริ่มจากการที่ประชาชนถึงร้อยละ 30 ของประชากรไม่มีหลักประกันสุขภาพใด ๆ โดยเฉพาะ ผู้มีรายได้น้อยเข้าไม่ถึงบริการสุขภาพอย่างทั่วถึง ปัญหานี้ถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชน และงานวิจัยเชิงประจักษ์จากนักวิชาการด้านสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็น ประเด็นสาธารณะที่สังคมให้ความสนใจ อีกทั้ง กระแสทางเลือกนโยบาย ได้รับการพัฒนา

มาอย่างยาวนานโดยเครือข่ายนักวิชาการสาธารณสุขและองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งได้ศึกษาโมเดลระบบหลักประกันสุขภาพจากต่างประเทศและพัฒนาข้อเสนอที่เหมาะสมกับบริบทไทย มีการเตรียมความพร้อมทั้งแนวคิด รายละเอียดเชิงเทคนิค และกลไกการดำเนินงานไว้อย่างครบถ้วน และกระแสการเมือง เกิดขึ้นเมื่อพรรคไทยรักไทยนำโดยทักษิณ ชินวัตร นำนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค มาเป็นนโยบายหลักในการหาเสียงเลือกตั้งปี 2544 และชนะเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงท่วมท้น ทำให้มีเจตจำนงทางการเมืองที่เข้มแข็งในการผลักดันนโยบายนี้ให้เป็นจริง กรณีศึกษานี้แสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของผู้ผลักดันนโยบาย (Policy Entrepreneurs) คือเครือข่ายนักวิชาการสาธารณสุขที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลเชิงวิชาการกับข้อเสนอเชิงนโยบาย และใช้โอกาสทางการเมืองให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตาม ความท้าทาย คือ หน้าต่างแห่งโอกาส (Policy Window) ในบริบทไทยมักเปิดอยู่ช่วงสั้นและขึ้นกับวาระการเมือง หากขาดการเตรียมความพร้อมทางวิชาการและการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง โอกาสทองในการผลักดันนโยบายที่ดีก็อาจพลัดไป

2. นโยบายพลังงาน (กรอบแนวร่วมสนับสนุนนโยบาย) การวิเคราะห์นโยบายพลังงานผ่านกรอบแนวร่วมสนับสนุนนโยบาย (Advocacy Coalition Framework) ของ Sabatier & Weible (2014) ช่วยให้เข้าใจความซับซ้อนของการต่อสู้ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่มีความเชื่อพื้นฐานแตกต่างกัน ซึ่งแนวร่วมพลังงานฟอสซิล ประกอบด้วย รัฐวิสาหกิจด้านพลังงาน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และนักวิชาการบางกลุ่มที่เชื่อว่าพลังงานฟอสซิลยังจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงด้านพลังงาน กลุ่มนี้มีความได้เปรียบในด้านงบประมาณ ความเชี่ยวชาญทางเทคนิค และการเข้าถึงผู้กำหนดนโยบายระดับสูง และแนวร่วมพลังงานสะอาด ประกอบด้วยองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม นักวิชาการด้านพลังงานทดแทน ชุมชนท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากโรงไฟฟ้าและนักกิจกรรมสิ่งแวดล้อม ที่เชื่อว่าพลังงานทดแทนและการอนุรักษ์พลังงานเป็นทางออกที่ยั่งยืน กลุ่มนี้อาศัยการสนับสนุนจากประชาชน การรณรงค์ผ่านสื่อ และข้อมูลวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม การประยุกต์ใช้กรอบนี้ในบริบทไทยต้องคำนึงถึง 1. ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่ส่งผลต่อการกระจายทรัพยากรทางนโยบาย 2. บทบาทของสื่อมวลชนในการสร้างความชอบธรรมให้แก่ฝ่าย และ 3. ความสามารถในการเรียนรู้เชิงนโยบายจากประสบการณ์ของประเทศอื่น

3. การจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชน (กรอบ IAD การประยุกต์ใช้กรอบการวิเคราะห์สถาบันและการพัฒนา) ของ Ostrom (2005) ในการศึกษาการจัดการทรัพยากรน้ำระดับชุมชนเผยให้เห็นความสำคัญของกติกาท้องถิ่นที่มีต่อความสำเร็จของนโยบายจากกรณีศึกษาระบบชลประทานชุมชนในภาคเหนือ พบองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก กติกาในการใช้ทรัพยากร ที่ชุมชนกำหนดขึ้นเองตามบริบทท้องถิ่น เช่น

การจัดสรรน้ำตามลำดับการเพาะปลูก การกำหนดวันเวลาการใช้น้ำ และการห้ามใช้น้ำ ในช่วงฤดูแล้ง กติกาเหล่านี้มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพภูมิอากาศและความต้องการของชุมชน ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายระดับชาติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ ประการที่สอง สถาบันท้องถิ่น ที่ทำหน้าที่ติดตามและบังคับใช้กติกา เช่น คณะกรรมการผู้ใช้น้ำ ซึ่งได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนและมีอำนาจในการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกติกา สถาบันเหล่านี้มีความชอบธรรมในสายตาของชุมชนมากกว่าหน่วยงานภายนอก และประการที่สาม แรงจูงใจของตัวแสดง ที่เกิดจากความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และผลประโยชน์ที่จะได้รับการอนุรักษ์ทรัพยากร เมื่อชุมชนรู้สึกว่าการทรัพยากรเป็นของตนและการดูแลส่งผลดีต่อตนเอง ก็จะมีแรงจูงใจในการปฏิบัติตามกติกามากขึ้น

สรุปได้ว่า ข้อจำกัดสำคัญของนโยบายแบบบนลงล่างที่ไม่คำนึงถึงบริบทท้องถิ่น นโยบายการจัดการน้ำระดับชาติมักล้มเหลวเมื่อพยายามนำระบบมาตรฐานเดียวมาใช้ในทุกพื้นที่ โดยไม่ให้ความสำคัญกับกติกาและสถาบันท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม ข้อเสนอแนะคือ นโยบายควรส่งเสริมการจัดการร่วม (Co-management) ระหว่างรัฐและชุมชน โดยรัฐทำหน้าที่สนับสนุนทางวิชาการและงบประมาณ ในขณะที่ชุมชนมีอำนาจในการกำหนดกติกาและจัดการทรัพยากรตามบริบทของตนเอง การประยุกต์ใช้กรอบ IAD ในบริบทไทยต้องคำนึงถึง 1. ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ของแต่ละพื้นที่ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการและไม่เป็นทางการ และ 3. ผลกระทบของนโยบายระดับชาติต่อการทำงานของสถาบันท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนานโยบายศาสตร์ในบริบทสังคมไทย

จากข้อจำกัดและปัญหาที่กล่าวมาในส่วนก่อนหน้า การพัฒนานโยบายศาสตร์ให้สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของสังคมไทย จำเป็นต้องดำเนินการเชิงระบบและขับเคลื่อนทั้งในเชิงโครงสร้าง สถาบัน และวัฒนธรรมทางการเมือง ดังนี้

1. สร้างฐานข้อมูลและความรู้เชิงประจักษ์ จัดตั้งศูนย์ข้อมูลนโยบายสาธารณะแห่งชาติ รวบรวมข้อมูลทุกหน่วยงาน พัฒนา Open Data Government ให้ทุกคนเข้าถึงข้อมูลได้โปร่งใส สนับสนุนการวิจัยในมหาวิทยาลัยที่เชื่อมโยงการแก้ปัญหาจริง สร้างระบบติดตามประเมินผลแบบ Real-time เพื่อปรับนโยบายทันที่

2. ปฏิรูปการมีส่วนร่วมของประชาชน จัดตั้งสภาประชาชนระดับชาติมีตัวแทนทุกภาคส่วนอย่างเป็นสัดส่วน พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล (e-Participation) ให้ประชาชนร่วมกำหนดนโยบาย จัดคณะลูกขุนประชาชน (Citizen Assembly) สำหรับประเด็นซับซ้อน สร้างกลไก Co-creation ให้รัฐ เอกชน และประชาสังคมออกแบบนโยบายร่วมกันให้อำนาจท้องถิ่นปรับแต่งนโยบายตามบริบทพื้นที่

3. ส่งเสริมการเรียนรู้ในระบบราชการ จัดตั้งสถาบันการเรียนรู้เชิงนโยบายสำหรับข้าราชการทุกระดับ สร้าง Policy Learning Network แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างหน่วยงาน ให้รางวัลนวัตกรรมเชิงนโยบายที่ประสบความสำเร็จ จัดทำคู่มือการออกแบบนโยบายที่ทันสมัย สร้างระบบ Mentorship เชื่อมนักวิชาการกับข้าราชการ

4. พัฒนาองค์กรกลางด้านนโยบาย จัดตั้งสถาบันนโยบายสาธารณะแห่งชาติที่เป็นอิสระจากการเมือง สร้างเครือข่าย Think Tank ระหว่างมหาวิทยาลัย องค์กรวิชาชีพและเอกชน จัดทำ Policy Quality Index ประเมินและจัดอันดับคุณภาพนโยบายตั้งคณะกรรมการอิสระตรวจสอบนโยบายก่อนนำไปใช้ สร้าง Policy Sandbox ทดลองนโยบายใหม่ในพื้นที่จำกัดก่อนขยายผล

5. ปรับวัฒนธรรมทางการเมืองและระบบคุณธรรม ปฏิรูปการสรรหาข้าราชการระดับสูงให้โปร่งใส อิงคุณธรรม สร้าง Career Path ชัดเจนสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบาย ประเมินผลงานที่เน้นผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการ ส่งเสริมการทำงานแบบ Cross-functional Team ข้ามหน่วยงาน ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มความโปร่งใส ลดคอร์รัปชัน

6. รับประกันความต่อเนื่องของนโยบาย จัดทำแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวผูกพันทุกรัฐบาล สร้าง Constitutional Safeguards ปกป้องนโยบายสำคัญ ประเมินผลกระทบก่อนยกเลิกนโยบาย (Policy Impact Assessment) ตั้งคณะกรรมการติดตามความต่อเนื่อง มีตัวแทนทุกพรรค สร้างข้อตกลงข้ามพรรครักษานโยบายที่ได้ผลดี

7. พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม ใช้ AI และ Big Data วิเคราะห์นโยบาย สร้างระบบ Simulation ทดสอบนโยบายก่อนใช้จริง พัฒนาแอปมือถือให้ประชาชนมีส่วนร่วม ใช้ Blockchain เพิ่มความโปร่งใส สร้าง Early Warning System ตรวจสอบปัญหาท่อนเกิด

8. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ เข้าร่วมเครือข่ายนานาชาติด้านนโยบายศาสตร์ แลกเปลี่ยนข้าราชการกับประเทศที่พัฒนาดี ศึกษา Best Practices นำมาประยุกต์ใช้ สร้างความร่วมมือวิจัยกับนานาชาติ

สรุปได้ว่า การดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้จะนำไปสู่ระบบนโยบายที่มีประสิทธิภาพอิงหลักฐานเชิงประจักษ์และตอบสนองความต้องการจริง การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของทุกภาคส่วนในกระบวนการนโยบาย ระบบราชการที่เรียนรู้ และปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว ความโปร่งใสและความรับผิดชอบ ในการบริหารราชการ ความต่อเนื่องของนโยบายที่ไม่ขึ้นกับการเปลี่ยนรัฐบาล การพัฒนาที่ยั่งยืน ของประเทศในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

การนำนโยบายศาสตร์มาใช้ในสังคมไทยเผชิญกับอุปสรรคสำคัญหลายประการ ทั้งช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ ระบบราชการรวมศูนย์และวัฒนธรรมอำนาจนิยม ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลและการมีส่วนร่วม ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายตาม การเปลี่ยนรัฐบาล การขาดกลไกประเมินผลและการเรียนรู้ รวมถึงโครงสร้างรัฐธรรมนุญที่ไม่เอื้อต่อประชาธิปไตย จากการวิเคราะห์กรณีศึกษา นโยบายสำคัญของไทยผ่านทฤษฎี นโยบายศาสตร์ต่าง ๆ พบว่า ความสำเร็จของนโยบายขึ้นอยู่กับบรรจบกันของกระแส ทั้งสาม (ปัญหา ทางเลือก และการเมือง) บทบาทของผู้ผลักดันนโยบาย การจัดการความ ชัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ และการให้ความสำคัญกับกติกากและสถาบันท้องถิ่น เพื่อให้ นโยบายศาสตร์ใช้งานได้จริงในบริบทไทย จำเป็นต้องปฏิรูพอ่างเป็นระบบใน 8 ด้านหลัก ได้แก่ 1. สร้างฐานข้อมูลและความรู้เชิงประจักษ์ผ่านศูนย์ข้อมูลแห่งชาติและ ระบบ Open Data 2. ปฏิรูปการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านสภาประชาชน แพลตฟอร์ม ดิจิทัล และกลไก Co-creation 3. ส่งเสริมการเรียนรู้ในระบบราชการผ่านสถาบัน การเรียนรู้และเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้ 4. พัฒนาการกรกลางที่เป็นอิสระจากการเมือง 5. ปรับวัฒนธรรมทางการเมืองให้โปร่งใสและอิงคุณธรรม 6. สร้างกลไกรับประกันความ ต่อเนื่องของนโยบายผ่านแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวและข้อตกลงข้ามพรรค 7. พัฒนา เทคโนโลยีและนวัตกรรม เช่น AI Big Data และ Blockchain และ 8. ส่งเสริมความร่วมมือ ระหว่างประเทศเพื่อเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดี

ภาพที่ 1 องค์ความรู้นโยบายศาสตร์กับการประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมไทย

สรุป

บทความนี้มุ่งศึกษาพื้นฐานแนวคิดและทฤษฎีสำคัญของนโยบายศาสตร์ พร้อมทั้งวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ในบริบทของประเทศไทย โดยแบ่งกรอบแนวคิดออกเป็นสามกลุ่มหลัก ได้แก่ แนวคิดเชิงกระบวนการ วงจรนโยบาย แนวคิดเชิงตัวแสดง แนวร่วมสนับสนุนนโยบาย และแนวคิดเชิงบริบท ทฤษฎีกระแสสามสาย ซึ่งล้วนเป็นกรอบที่ช่วยในการเข้าใจกระบวนการนโยบายอย่างเป็นระบบ การประยุกต์ใช้แนวคิดเหล่านี้ในสังคมไทยยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ อาทิ ความรวมศูนย์ของระบบราชการ การมีส่วนร่วมของประชาชนที่จำกัด ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายจากการเมือง และการขาดระบบการเรียนรู้เชิงนโยบาย บทความชี้ให้เห็นว่า แม้จะมีการนำแนวคิดนโยบายศาสตร์มาใช้อย่างกว้างขวาง แต่หากไม่มีการปรับให้เหมาะสมกับโครงสร้าง วัฒนธรรม และสถาบันทางการเมืองของไทย ก็จะไม่สามารถสร้างนโยบายที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนได้ บทความนี้มุ่งเสนอแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การสร้างฐานข้อมูลเชิงหลักฐาน การพัฒนากลไกการมีส่วนร่วม การส่งเสริมการเรียนรู้ในระบบราชการ การจัดตั้งองค์กรนโยบายอิสระ และการปฏิรูประบบคุณธรรมในภาครัฐ แนวทางเหล่านี้จะช่วยให้ไทยสามารถตอบสนองต่อปัญหาสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม เป็นธรรม และมีความยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- Baumgartner, F. R. et al. (2009). Punctuated equilibrium in comparative perspective. *American Journal of Political Science*, 53(3), 603–620.
- Bennett, C. J. & Howlett, M. (1992). The Lessons of Learning: Reconciling Theories of Policy Learning and Policy Change. *Policy Sciences*, 25(3), 275–294.
- Dye, T. R. (2017). *Understanding public policy* (15th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Fung, A. (2006). Varieties of participation in complex governance. *Public Administration Review*, 66(S1), 66–75.
- Head, B. W. (2010). Reconsidering Evidence-based Policy: Key Issues and Challenges. *Policy and Society*, 29(2), 77–94.
- Howlett, M. et al. (2009). *Studying public policy: Policy cycles and policy subsystems* (3rd ed.). Don Mills, Ontario: Oxford University Press.
- Kingdon, J. W. (2011). *Agendas, alternatives, and public policies* (2nd ed.). Boston, MA: Longman.

- Lasswell, H. D. (1951). The policy orientation. In D. Lerner & H. D. Lasswell (Eds.), *The policy sciences* (pp. 3–15). Stanford, CA: Stanford University Press.
- Ostrom, E. (2005). *Understanding institutional diversity*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rasanathan, K. et al. (2011). Innovation and Participation for Healthy Public Policy: The First National Health Assembly in Thailand. *Health Expectations*, 15(1), 87–96.
- Sabatier, P. A. & Weible, C. M. (2014). *Theories of the policy process* (3rd ed.). Boulder, CO: Westview Press.
- Suebvises, P. (2024). The effects of Decentralized Organizational Structure and an Ethical Work Climate on the Work Engagement of Local Public Officials in Thailand. *Administration & Society*, 56(3), 412–445.